

Jeyn Eyr Romanida Jeyn Harakteridagi Badiiy Chizgilar

*Oxunova Muxlisaxon Ravshanbek qizi*¹

Annotatsiya: Ushbu maqolada Sharlotta Brontening mashhur romani "Jeyn Eyr"dagi bosh qahramon Jeyn obrazining badiiy xususiyatlari tahlil qilinadi. Maqolada Jeynning shaxsiy rivojlanishi, uning mustaqillik, adolat va muhabbat izlashi atroflicha o'rganiladi. Asarning turli qismlarida Jeyn xarakterining o'zgarishi va shakllanishi ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Jeyn Eyr, Sharlotta Bronte, badiiy obraz, viktorian adabiyot, feminizm.

KIRISH

Sharlotta Brontening "Jeyn Eyr" romani XIX asr ingliz adabiyotining muhim asarlaridan biri hisoblanadi. Roman bosh qahramoni Jeyn Eyrning hayot yo'li orqali muallif o'sha davr jamiyatidagi muhim ijtimoiy muammolarni ko'tarib chiqadi [1]. Ushbu maqolaning maqsadi Jeyn obrazining badiiy xususiyatlarini tahlil qilish, uning shaxsiy rivojlanishini ko'rsatish va asarda aks ettirilgan g'oyalarni ochib berishdan iborat.

USULLAR VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Maqolani tayyorlashda asosiy manba sifatida "Jeyn Eyr" romanining to'liq matni ishlatildi. Shuningdek, asar haqidagi ilmiy tadqiqotlar, tanqidiy maqolalar va tahliliy adabiyotlar o'rganib chiqildi. Jeyn obrazini tahlil qilishda qiyosiy va tarixiy-biografik metodlardan foydalanildi. Asarning turli qismlari alohida ko'rib chiqildi va Jeyn xarakterining rivojlanishi xronologik tarzda o'rganildi.

NATIJALAR

Jeyn Eyr obrazi romanning boshidan oxirigacha sezilarli o'zgarishlarga uchraydi. Uning xarakteridagi asosiy xususiyatlar quyidagilar:

Mustaqillik va erkinlikka intilish. Jeyn bolaligidanoq o'z fikri va qarashlari bo'lgan, mustaqil shaxs sifatida namoyon bo'ladi. U Geytsxeddagi qarindoshlari oilasida yashayotgan paytidayoq adolatsizlikka qarshi chiqadi va o'z huquqlari uchun kurashadi [2]. Keyinchalik ham u erkinlik va mustaqillikka intilishda davom etadi.

Adolatparvarlik va halollik. Jeyn har doim haqiqat va adolat tarafdori bo'lib qoladi. U Lovud maktabidagi nohaqliklar va shafqatsizliklarga qarshi ichki norozilik bildiradi. Thornfildidagi sir-sinoatlarni ochishga harakat qiladi va oxir-oqibat Mr. Rochesterning yashirin nikohini bilib, uni tark etishga qaror qiladi [3].

Ma'naviy kuch va irodalilik. Jeyn hayotidagi barcha qiyinchiliklarga qaramay, o'z prinsiplaridan voz kechmaydi. U moddiy manfaat yoki ijtimoiy mavqe uchun o'z e'tiqodlariga xiyonat qilmaydi. Masalan, u boy amakisining merosxo'ri ekanligini bilgach ham, o'zining oddiy hayot tarzini o'zgartirmaydi [4].

Muhabbatga sodiqlik. Jeynning Mr. Rochesterga bo'lgan muhabbati chuqur va samimiy. U Rochesterning taklifini rad etib, uni tark etsa-da, qalbida unga bo'lgan sevgisini saqlab qoladi. Oxir-oqibat Jeyn o'z muhabbatiga qaytib, Rochester bilan baxtli hayot kechiradi [5].

Intellektual va ma'naviy rivojlanishga intilish. Jeyn o'qishga va bilim olishga ishtiyoqmand. U Lovud maktabida a'lo baholar bilan o'qiydi, keyinchalik esa o'qituvchilik qiladi. Jeyn doimo o'z ustida ishlaydi, kitob o'qiydi va atrof-muhitni kuzatadi [6].

¹ FarDU mustaqil izlanuvchisi. Ish joyi: Farg'ona shahridagi "Ideal" xususiy maktabi

TAHLIL VA MUHOKAMA

Jeyn Eyr obrazi orqali Sharlotta Bronte o'z davrining ijtimoiy muammolarini ko'tarib chiqadi. Jeynning mustaqillikka intilishi va o'z huquqlari uchun kurashi XIX asr Angliyada ayollarning ahvoli va ularning jamiyatdagi o'rnini aks ettiradi [7]. Jeynning ma'naviy kuchi va irodasi esa insonning ichki dunyosi va axloqiy qadriyatlarining muhimligini ko'rsatadi.

Jeyn Eyr obrazining murakkabligi va ko'p qirraliligi asarning turli qismlarida namoyon bo'ladi. Uning xarakteridagi o'zgarishlar va rivojlanish jarayoni romanning asosiy syujet liniyasini tashkil etadi.

Geytsxeddagi hayoti Jeynning shaxsiyati shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Bu yerda u ilk bor adolatsizlik va zulm bilan to'qnashadi. Jeynning xolasi va uning farzandlari tomonidan ko'rsatilgan shafqatsizlik uning ruhiyatiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. Biroq aynan shu muhit Jeynda mustaqil fikrlash va o'z haq-huquqlari uchun kurashish xususiyatlarini shakllantiradi. "Qizil xona" voqeasi Jeynning qo'rquv va yolg'izlik hissini chuqurlashtiradi, ammo ayni paytda uning ichki kuchini ham namoyon qiladi.

Lovud maktabidagi davr Jeyn uchun muhim o'zgarishlar davri bo'ladi. Bu yerda u ilk bor do'stlik va g'amxo'rlik his qiladi. Miss Templ va Helen Berns obrazlari Jeynning dunyoqarashi shakllanishida katta ahamiyatga ega. Helen Bernsning bardoshlilik va kechirimli bo'lish falsafasi Jeynning qahr-g'azabini yumshatadi va unga yangicha qarashlarni o'rgatadi. Miss Templning adolatparvarligi va mehribonligi esa Jeynda o'qituvchilik kasbiga muhabbat uyg'otadi [8].

Thornfilddagi hayoti Jeynning hissiy rivojlanishida muhim bosqich hisoblanadi. Bu yerda u ilk bor sevgi hissini boshdan kechiradi. Mr. Rochester bilan munosabatlari Jeynning ichki dunyosini yanada boyitadi. U o'zining nafaqat aqlli va ma'rifatli, balki jozibali va sevishga loyiq ayol ekanligini his qiladi. Biroq Jeynning sevgisi ko'r-ko'rona emas. U Rochesterning sirliligi o'tmishi va g'alati xatti-harakatlarini sezadi va haqiqatni bilishga intiladi.

Marsh-Endda o'tkazgan vaqti Jeynning ma'naviy kuchi va prinsiplariga sodiqligini sinaydi. St. John Rivers bilan munosabatlari Jeynni o'z qadriyatlari va haqiqiy istaklarini qayta ko'rib chiqishga majbur qiladi. U St. Johnning taklifini rad etib, faqat aql bilan emas, balki qalb amri bilan yashash kerakligini tushunadi.

Ferdinda Jeyn o'zining haqiqiy baxtini topadi. Rochester bilan qayta uchrashganda u endi mustaqil, o'z kuchiga ishongan ayolga aylangan edi. Ularning munosabatlari endi teng huquqli va o'zaro hurmatga asoslangan tarzda kechadi.

Jeyn Eyr obrazi XIX asr ingliz adabiyotida ayol qahramonlar tasviridagi muhim burilish nuqtasi bo'ldi. U an'anaviy "farishtasimon ayol" yoki "telba ayol" stereotiplaridan farq qiladigan murakkab va ko'p qirrali obraz sifatida namoyon bo'ladi. Jeyn kuchli iroda va mustaqil fikrga ega bo'lsa-da, ayni paytda nozik his-tuyg'ularga ham ega. U o'z haq-huquqlari uchun kurashadi, ammo jamiyat me'yorlarini butunlay rad etmaydi.

Jeynning mustaqillikka intilishi va o'z qadr-qimmatini himoya qilishi uni feminist adabiyotning muhim obrazlaridan biriga aylantiradi. U erkaklarga qaram bo'lishni istamaydi va o'z taqdirini o'zi hal qilishga intiladi. Jeynning "Men ham insondirman" degan mashhur so'zlari uning insoniy huquqlarini tan olishga bo'lgan chaqiriq sifatida yangraydi.

Romanda Jeynning ma'naviy va axloqiy rivojlanishi alohida ahamiyatga ega. U moddiy boylik va yuqori ijtimoiy mavqedan ko'ra, ma'naviy qadriyatlarni ustun qo'yadi. Jeynning Rochester bilan munosabatlarida ham bu yaqqol ko'rinadi. U Rochesterni boy va nufuzli er sifatida emas, balki o'ziga ma'nan yaqin inson sifatida sevadi.

Jeyn obrazi orqali Bronte ta'lim va bilimning ahamiyatini ham ko'rsatadi. Jeynning kitoblarga bo'lgan muhabbati, o'qish va o'rganishga bo'lgan ishtiyoqi uning dunyoqarashini kengaytiradi va hayotda o'z o'rnini topishga yordam beradi. Bu orqali muallif ayollarning ta'lim olish huquqini ham himoya qiladi.

Romanda Jeynning tabiat bilan aloqasi ham muhim o'rin tutadi. Tabiat tasviri ko'pincha Jeynning ichki kechinmalarini aks ettirish uchun xizmat qiladi. Masalan, Thornfieldni tark etgandan so'ng uning sahroda adashib yurishi nafaqat jismoniy, balki ma'naviy yo'qolganligini ham ifodalaydi.

Jeyn Eyr obrazi orqali Bronte o'z davrining ijtimoiy muammolarini ham ko'tarib chiqadi. Jeynning hayot yo'li orqali u ayollarning ta'lim olish huquqi, mehnat qilish imkoniyatlari, nikohda teng huquqlilik kabi masalalarni yoritadi. Shu bilan birga, u sinfiylashuv, diniy mutaassiblik, mustamlakaschilik kabi muammolarni ham ko'tarib chiqadi.

Jeynning shaxsiy rivojlanishi va o'z-o'zini anglash jarayoni romanning asosiy mavzularidan biridir. U bolalikdan to yetuklikkacha bo'lgan davrda turli sinovlardan o'tadi va har safar yangi tajribalar orttiradi. Jeyn o'z qadr-qimmatini anglash, mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirish orqali chinakam ozodlikka erishadi.

Romanda Jeynning tushlar va g'ayritabiiy hodisalar bilan bog'liq tajribalari ham muhim o'rin tutadi. Bu elementlar uning ruhiy holatini va ichki kechinmalarini aks ettirish uchun xizmat qiladi. Masalan, to'ydan oldingi tunda ko'rgan tushi Jeynning ichki xavotir va shubhalarini ifodalaydi.

Jeyn Eyr obrazining yana bir muhim jihati - **uning o'z tuyg'ulari va ehtirolari ustidan nazorat qila olish qobiliyati**. U kuchli his-tuyg'ularga ega bo'lsa-da, ularni aql va axloq nuqtai nazaridan boshqara oladi. Bu xususiyat unga hayotidagi eng muhim qarorlarni qabul qilishda yordam beradi.

Romanda Jeynning nutqi va tili alohida e'tiborga loyiq. Uning so'zlari ko'pincha keskin, to'g'ri va ta'sirchan. Bu uning mustaqil fikrlashi va kuchli shaxsiyatini aks ettiradi. Shu bilan birga, Jeyn she'riyatga va badiiy adabiyotga bo'lgan muhabbati orqali o'zining nozik va romantik tomonlarini ham namoyon etadi.

Jeyn Eyr obrazi orqali Bronte o'z davrining axloqiy me'yorlari va ijtimoiy qoidalarini ham tanqid qiladi. Jeyn jamiyatning ayollarga nisbatan o'rnatgan cheklovlarni qabul qilmaydi va o'z erkinligi uchun kurashadi. Bu esa romanni o'z davrining ilg'or va hatto inqilobiy asarlaridan biriga aylantiradi.

Jeyn Eyr obrazi ko'p jihatdan muallifning o'z hayotiy tajribalarini aks ettiradi. Sharlotta Bronte ham Jeyn kabi guvernantka bo'lib ishlagan va o'z mustaqilligi uchun kurashgan. Shu bilan birga, Jeyn obrazi orqali muallif o'sha davr jamiyatidagi gender tengsizligi, ijtimoiy adolatsizlik va shaxsning erkinligi kabi masalalarni ko'tarib chiqadi.

Jeynning mustaqillikka intilishi va o'z huquqlari uchun kurashi uni feminist adabiyotning muhim obrazlaridan biriga aylantiradi. Uning iqtisodiy mustaqillikka erishishi va teng huquqli nikohga kirishishi o'sha davr uchun ilg'or g'oyalari edi.

Jeyn obrazining yana bir muhim jihati - **uning ma'naviy va axloqiy qadryatlarga sodiqligi**. U moddiy manfaat va ijtimoiy mavqedan ko'ra, o'z prinsiplari va vijdonini ustun qo'yadi. Bu esa insonning ichki dunyosi va ma'naviy boyligining ahamiyatini ko'rsatadi.

Shunday qilib, Jeyn Eyr obrazi o'zining murakkabligi, ko'p qirraliligi va rivojlanish dinamikasi bilan ajralib turadi. U nafaqat adabiy obraz, balki o'z davrining ijtimoiy va ma'naviy muammolarini aks ettiruvchi ramzga aylanadi. Jeyn Eyrning mustaqillikka intilishi, ma'naviy kuchi va sevgiga sodiqligi uni jahon adabiyotining eng yorqin va ta'sirchan qahramonlaridan biriga aylantirgan.

XULOSA

Jeyn Eyr obrazi ko'p qirrali va chuqur ma'noga ega. U o'z davrining ijtimoiy muammolarini aks ettiruvchi, ayni paytda umuminsoniy qadriyatlarni ifoda etuvchi badiiy obraz hisoblanadi. Jeynning mustaqillikka intilishi, adolatparvarligi, ma'naviy kuchi va muhabbatga sodiqligi uni adabiyotning unutilmas qahramonlaridan biriga aylantirgan.

"Jeyn Eyr" romanidagi bosh qahramon obrazi orqali Sharlotta Bronte insonning shaxsiy rivojlanishi, jamiyatdagi o'rni va baxt izlash yo'lidagi kurashini mahorat bilan tasvirlagan. Jeyn Eyr nafaqat viktorian davri adabiyotining, balki jahon adabiyotining ham eng yorqin va ta'sirchan obrazlaridan biri bo'lib qolmoqda.

ADABIYOTLAR TAHLILI

1. Bronte, C. (1847). *Jane Eyre*. London: Smith, Elder & Co.
2. Gilbert, S. M., & Gubar, S. (1979). *The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination*. New Haven: Yale University Press.
3. Showalter, E. (1977). *A Literature of Their Own: British Women Novelists from Bronte to Lessing*. Princeton: Princeton University Press.
4. Eagleton, T. (1988). *Myths of Power: A Marxist Study of the Brontes*. Basingstoke: Macmillan.
5. Rich, A. (1979). "Jane Eyre: The Temptations of a Motherless Woman". In *On Lies, Secrets, and Silence: Selected Prose, 1966-1978*. New York: W. W. Norton.
6. Spivak, G. C. (1985). "Three Women's Texts and a Critique of Imperialism". *Critical Inquiry*, 12(1), 243-261.
7. Nestor, P. (1987). *Charlotte Bronte*. Basingstoke: Macmillan.
8. Gaskell, E. (1857). *The Life of Charlotte Bronte*. London: Smith, Elder & Co.
9. Шукуров, О. (2023). Учебный толковый словарь: новые заимствованные слова и значения. *Традиции и инновации в исследовании и преподавании языков*, 1(1), 68-72.
10. Шукуров, О. У. (2023). Ўзбек тили замонавий ўзлашмаларининг эволюцияси, трансформацияси ва лексикографик талқини масалалари (муस्ताқиллик даври).
11. Shukurov, O. (2022). YANGI DAVR O 'ZLASHMALARINING SEMANTIK TARAQQIYOTI XUSUSIDA. *Prospects of Uzbek applied philology*, 1(1).
12. Shukurov, O. (2022, June). LEKSIKANING DINAMIK JARAYONLARIDA O 'ZLASHMA SO 'ZLARNING O 'RNI. In «УЗБЕКСКИЕ НАЦИОНАЛЬНЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ЗДАНИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКОЕ И ПРАКТИЧЕСКОЕ СОЗДАНИЕ ВОПРОСЫ» *Международная научно-практическая конференция* (Vol. 1, No. 1).
13. Ибадова, Н. А. (2023). THE ROLE OF KHALED HOSSEIN'S CREATIVITY IN THE FORMATION OF THE LITERARY CULTURE OF CENTRAL ASIA. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 6(4).
14. Rukhshona, M., & Axmatilloeyevna, I. N. (2023). THE EFFECTIVENESS OF TEACHING ENGLISH IN HIGH SCHOOLS OF UZBEKISTAN. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 9(2), 61-64.
15. Aminjonovna, M. R., & Ibadova, N. A. (2023). INGLIZ TILINI O'RGANISHDA SO'Z BOYLIGI (VOCABULARY) NI OSHIRISH UCHUN O'YINLARNING AHAMIYATI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 33(3), 168-170.

